

वार्षिक-पाठ्यक्रम: 2023-24

ACADEMIC PLANNER 2023 -24

विषय:-संस्कृतम् (SUBJECT – SANSKRIT)

कक्षा – नवमी (CLASS-IX)

दिनांकः DATE	शीर्षकः/पाठः TOPIC/CONTENT	गृहकार्यम्/कक्षाकार्यम् HOME WORK/ CLASS ACT	समकेलित- गतिविधिः INTEGRATED ACTIVITY	शिक्षण-कला TEACHING PEDAGOGY
1 APRIL 15	संस्कृतस्य सामान्य-परिचयः, वर्णमाला, शब्दाः, लिङ्गानि, वचनानि, प्रत्ययाः, विभक्तिः, शब्दरूपाणि, उपपदविभक्तिः, इति एतेषां सामान्य-परिचयः ।	प्रत्येकस्य पञ्च-पञ्च उदाहरणानि लेखनीयानि ।	अन्यभाषाभिः सह समानता असमानता च ।	वार्तालापेन तथा दृश्य-श्रव्यमाध्यमेन
	धातुः, लकाराः, वचनम्, पुरुषाः, धातुरूपाणि, उपसर्गाः, कारकम् इति एतेषां सामान्यपरिचयः ।	प्रत्येकस्य भेदः लेखनीयः ।	हिन्दीसंस्कृतयोः भेदः	व्यवहारिकोदाहरणैः,
16 APRIL 30	संख्या, संज्ञा, सर्वनाम, विशेषणम्, विशेष्यम्, अव्ययम्, सन्धिः, समासः, कर्ता, कर्म, क्रिया, वाक्यनिर्माण- नियमाः च इति एतेषां सामान्य- परिचयः ।	पञ्चवाक्येषु विद्यमान- संज्ञा-आदयः पृथक् कृत्वा लेखनीयाः । पार्श्वस्थ-वस्तूनां संज्ञा- आदीनां सूचनां वदेयुः लिखेयुः च ।	एतान् पार्श्वे अन्वेषणम् ।	व्याख्यानेन, दृश्यश्रव्यमाध्यमेन च
	वाक्यनिर्माणम्, वाक्यप्रयोगः, संस्कृते आत्मपरिचयः च ।	स्वस्मिन् विषये दश वाक्यानि लेखनीयानि ।	परस्परम् आत्मपरिचयस्य आदानं प्रदानम् ।	प्रयोगविधिना
1 MAY 30	1. भारतीवसन्तगीतिः (प्रकृतेः सौन्दर्यम्, सरस्वत्यः वीणा, गीतिगानम्, भावाभिव्यञ्जनम् पर्यायपदानि, वाक्यरचना, विलोमपदानि, प्रश्नोत्तराणि च) 2. स्वर्णकाकः (लोभस्य दुष्परिणामः तथा च त्यागस्य सुपरिणामः, सन्धिः, विलोमपदानि, विभक्तिप्रयोगः)	गीतिगानस्याभ्यासः, पद्यार्थलेखनम्, प्रश्नोत्तराणि वीणायाः विशेषता च । योग्यताविस्तारस्य व्याकरणिककार्यम्	सर्वेषां कृते प्रकृतेः सौन्दर्यम् आनन्दं प्रददाति, अत एव अस्माभिः प्रकृतिः संरक्षीया । अस्माभिः सुपरिणामाय त्यागः करणीयः, न तु लोभः	दण्डान्वय- खण्डान्वयेन दृष्टान्तैः, दृश्यश्रव्यमाध्यमेन च । कथाविधिना, दृश्यश्रव्येण च ।

1 JULY 15	3. गोदोहनम् (नाटकस्वरूपम्, दैनन्दिनकार्यं, घटनाक्रमानुसारं लेखनम्, सन्धिः प्रश्नोत्तराणि च)	सन्धिकार्यम्	अस्माभिः सफलतायै दैनन्दिनकार्यं तद्दिने एव करणीयम् ।	अभिनयेन, अनुवादेन, व्याख्या च ।
	चित्रवर्णनम्, संस्कृत-अनुवादः,	विभिन्नचित्राणां संस्कृतेन वर्णनम्, अनुवादस्य अभ्यासः च ।	कक्षाकक्षे स्थितानां पदानां संस्कृतानुवादः ।	दृश्यविधिना, समूहकार्येण, समूहचर्चया च
16 JULY 31	4. कल्पतरुः (जीवनमूल्यानि, परोपकारः, पर्यायपदानि, विशेष्याणि, विभक्तिप्रयोगश्च)	अपेक्षितानि अन्यजीवनमूल्यानि । सम्भाषणम् ।	अस्माभिः जीवनमूल्यानि संरक्षितानि परिपालनीयानि च ।	सहकार्यधिगमेन, वार्तालापेन, दृश्यश्रव्यमाध्यमेन च ।
	अपठित- अवबोधनम् पत्रलेखनम्	अपठित-अवबोधनस्य अभ्यासः, पत्रलेखनस्य अभ्यासश्च ।	संस्कृतेन पत्रलेखनम् अतीव सरलम् अस्ति । अतः लेखनीयम् ।	दृश्यविधिना, समूहकार्येण,
1 August 15	5. सूक्तिमौक्तिकम् (वृत्तमहत्त्वम्, व्यवहारमहत्त्वम्, प्रियवाक्यमहत्त्वम्, परोपकारमहत्त्वम्, गुणमहत्त्वम्, मित्रतामहत्त्वम्, विशेष्यानि, विशेषणानि, श्लोकानाम् आशयः, लकारः च)	पद्यपठनाभ्यासः, पद्यानाम् अन्वयलेखनम्, भाषिकविस्तारश्च ।	प्रतिकूलव्यवहारेण असन्तोषो भवति । अनुकूलव्यवहारेण सन्तोषो भवति । अतः अनुकूलव्यवहारः आचरणीयः ।	दण्डान्वय- खण्डान्वयेन, प्रसङ्गेन, दृश्यश्रव्येण च ।
	6. भ्रान्तो बालः (भ्रमितबालस्य अध्ययने रुचिः, समयमहत्त्वम्, श्लोकानां भावार्थः, विभक्तिप्रयोगः, विशेष्यविशेषणं च)	परिश्रमस्य महत्त्वम्, समयस्य महत्त्वं च स्वविचारैः लिखत ।	सर्वेषां कार्याणां कृते अस्माकं जीवने शिक्षायाः समयस्य च अतिमहत्त्वम् अस्ति । अतः शिक्षा अध्येतव्या ।	सहकार्यधिगमेन, वार्तालापेन, दृश्यश्रव्यमाध्यमेन च ।
16 August 31	7. प्रत्यभिज्ञानम् (महाकविभासप्रणीतं पञ्चरात्रम्, अभिमन्युना पाण्डवानाम् अभिज्ञानम्, सर्वनामपदानि, उपसर्गाः, भाषिकविस्तारे वाच्यपरिवर्तनं च)	वाच्यपरिवर्तनस्य अभ्यासः, पाण्डवानाम् अभिज्ञानविषये दशवाक्यानि लेखनीयानि ।	पाण्डवानां कथा सर्वैः सह सद्व्यवहारं कर्तुं प्रेरयति ।	दृश्यश्रव्येण, अभिनयेन च ।

1 September 15	8. लौहतुला (पञ्चतन्त्रम्, प्रतिकूलाचरणस्य परिणामः, सद्यवहारः, विदेशे व्यापारः, पूर्वपुरुषोपार्जिता तुला, सन्धिविच्छेदः, समासः, भाषिकविस्तारे तसिलप्रत्ययः, द्वितीया उपपदविभक्तिः च)	सद्यवहारदुर्व्यवहारयोः परिणामः, उपपदविभक्तेः वाक्ये प्रयोगः च ।	सदाचारः सदा पथ्यः ।	कथाविधिना, दृश्यश्रव्येण, वार्तालापेन च ।
	सन्धयः	सन्धिकार्यम्	परस्पर-सन्निधिः	आगमननिगमनाभ्यां
16 September 30	9. सिकतासेतुः (नाटकस्वरूपम्, तपोदत्तदेवराजयोः संवादः, विद्यामवाप्तुं भ्रमितमार्गचयनस्य ज्ञानम्, समासः, विलोमपदानि)	विद्या अस्माकं जीवने कथम् उपकरोति इति विषये एकम् अनुच्छेदं लेखनम् ।	विद्या अस्माकं विकासं करोति । अतः अभ्यसनीया ।	अभनयेन, सहकार्यधिगमेन, व्याख्यया, दृश्यश्रव्येण च ।
	कारकप्रयोगः, उपपदविभक्तिप्रयोगश्च	कारकाणां वाक्येषु प्रयोगः, उपपदविभक्तिकार्यम्	क्रियाजनकत्वं कारकत्वं	आगमननिगमनाभ्यां, प्रयोगेण च ।
1 October 15	10. जटायोः शौर्यम् (महर्षिः वाल्मीकिः, रामायणम्, काण्ड, जटायु-रावणयोः युद्धम्, पञ्चवटीकाननम्, सीताक्रन्दनम्, नीचां मतिं निवर्तय, णिनिप्रत्ययः, विशेषणानि, विलोमपदानि, समासः, योग्यताविस्तारे स्त्रीप्रत्ययः च)	पद्यपठनस्य अभ्यासः, जटायु-रावणयोः युद्धम् इति विषयोपरि आशुभाषणम् । णिनिप्रत्ययकार्यम् ।	दुराचारात् नीचमतिः निवर्त्तनीया ।	सहयोगात्मक-अधिगमेन, दण्डान्वय-खण्डान्वयविधिना ।
16 October 31	अनुप्रयुक्त-व्याकरणस्य अभ्यासः वाक्येषु प्रयोगश्च	अभ्यासकार्यम्	संस्कृतव्याकरणस्य नियमानाम् अनुसारं वाक्यप्रयोगः ।	आगमनेन, निगमनेन, सहयोगेन, प्रयोगेण, प्रदत्तकार्येण च ।
1 November 15	11. पर्यावरणम् (पर्यावरणम्, नदीजलप्रदूषणम्, वायुप्रदूषणम्, वृक्षकर्तनप्रभावः, समासः, प्रत्ययाः, वाक्यपरिवर्तनम्, उपसर्गाः च)	पर्यावरणसंरक्षणोपायानां विषये समूहचर्चा, वाक्यपरिवर्तनकार्यं च ।	पर्यावरणेन जीवनरक्षा, अतः पर्यावरणं संरक्षणीयम् ।	दृश्यश्रव्येण, सहयोगाधिगमेन, प्रयोगेण समूहचर्चया च ।
16 November 30	समयावबोधनम्, अनुवादः च	अङ्गात्मकसमयं संस्कृतशब्देषु परिवर्तनम्, हिन्दी-वाक्यानां संस्कृते अनुवादः ।	आङ्गल-हिन्दी-संस्कृत-भाषासु समयज्ञाने भेदः समानता च ।	प्रत्यक्षविधिना, प्रयोगेण, सहकार्यधिगमेन, दृश्यश्रव्येण च ।

1 December 15	12. वाङ्मनः प्राणस्वरूपम् (छान्दोग्योपनिषद्, मन-प्राण- वाग्विषयाः, आरुणि-श्वेतकेतोः संवादः, परिप्रश्नः ज्ञानसाधनम्, विलोमपदानि, तुमुनप्रत्ययः, सन्धिः, भाषिकविस्तारे मयट्- प्रत्ययः च)	अस्माकं व्यवहारे मनः वाक् च कथं कार्यं कुरुतः इत्यस्मिन् विषये स्वविचारं प्रकटनम्। मयट्- प्रत्ययप्रयोगः च।	व्यक्तित्वविकासाय मन- प्राण-वाग्विषयाः संशोधनीयाः संवर्धनीयाः च।	सहकार्यधिगमेन, अभिनयेन, वार्तया च।
16 December 31	संस्कृतसम्भाषणम्, वाक्यप्रयोगश्च (मित्रैः सह, अध्यापकैः सह च)	संस्कृतेन वार्ता, भाषणम्, अनुच्छेदलेखनम्, चित्रवर्णनं च।	कापि भाषा भाषणात् आगच्छति। अतः संस्कृतभाषणेन एव एषा भाषा व्यवहारे आगमिष्यति।	प्रत्यक्षेण, प्रयोगेण, सम्भाषणेन, सहयोगेण, समूहेन, अभिनयेन च।
16 January 31	पुनरावृत्तिः			
1 February 15	पुनरावृत्तिः			
16 February 29	वार्षिकपरीक्षा			
March	वार्षिकपरीक्षा			